

Matti Sipiläinen

ELOKUVAKOMISSIOIDEN VAIKUTUS ALUEEN ELOKUVATUOTANNOILLE

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Lokakuu 2022

TIIVISTELMÄ

Sipiläinen, Matti: Elokvakomissioiden vaikutus alueen elokuvatuotannoille
Kandidaattiseminaari ja -tutkielma 2022, 10 op
Tampereen yliopisto
Johtamisen ja talouden tiedekunta, hallintotiede
Lokakuu 2022

Tässä kandidaatin tutkielmassa selvitetään alueellisten elokuvakomissioiden merkitystä elokuvatuotantojen saamisessa alueelle ja elokuvatuotantojen aluetaloudellista merkitystä. Alueelliset elokuvakomissiot hallinnoivat kannustinrahajärjestelmiä ja pyrkivät taloudellisten tukien ja palveluiden avulla houkuttelemaan alueelle elokuvatuotantoja. Kuntien ja alueiden välisen kilpailun lisääntyessä erilaisten vetovoima- ja elinvoimatekijöiden hyödyntäminen on kunnille tärkeää. Kulttuuri ja sen osana myös audiovisuaaliset tuotannot ovat yksi alueiden hyödyntämä osa-alue. Alueet voivat hyötyä kulttuurista sekä taloudellisesti että identiteetin ja maineen rakentamisessa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu alueiden elinvoiman, vetovoimatekijöiden ja kulttuurin aluetaloudellisten ja mainevaikutusten tutkimuksesta. Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto kerättiin eliittiotantaa hyödyntävällä teemahaastattelulla. Tutkielmaa varten haastateltiin alueellista tuotantotukea saaneita suomalaisia elokuvatuottajia. Aineisto analysoitiin hyödyntämällä sisällönanalyysejä.

Tutkimuksen perusteella valtaosa elokuvista tuotetaan kokonaisuudessaan pääkaupunkiseudulla. Tähän on syynä tuotantoyhtiöiden, osaavan henkilökunnan ja alan yritysten keskittyminen pääkaupunkiseudulle. Tehtäessä päätöstä kuvata elokuva muualla Suomessa, päätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat taiteellinen näkemys, alueelta saatava taloudellinen tuki ja alueen elokuvakomission ammattitaitoinen henkilökunta. Taiteellisen näkemyksen osalta erityisesti käsikirjoituksen sijoittuminen juuri tiettyyn lokaatioon, kuten Tampereelle, Lappiin, meren rannalle rajaa käytettävissä olevia lokaatiomahdollisuuksia ja vaikuttaa eniten kuvauspaikan valintaan. Alueen tarjoamat tuotantotuet nousevat tutkimuksen perusteella toiseksi keskeiseksi valintaan vaikuttavaksi tekijäksi. Myös elokuvakomissioiden ammattitaitoisen henkilökunnan roolin nähdään olevan keskeinen erityisesti aluetuntemuksen vuoksi.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että alueet voivat hyötyä alueellaan tehtävistä elokuvatuotannoista taloudellisesti. Tätä ovat takaamassa kannustinjärjestelmät, joissa tuotantotukea saadakseen elokuvayhtiön tulee käyttää alueella huomattavasti tukea suurempi määrä rahaa tuotannon aikana. Elokvatuotannot ja niiden kautta tuleva näkyvyys vaikuttavat myös identiteetti- ja mainevaikutuksia, mutta niiden erittely tämän tutkimuksen ja aineiston puitteissa ei ole tarkemmin mahdollista. Alueet voivat itse vaikuttaa elokuvatuotantojen saamiseen alueelle ja elokuvakomissioilla on tässä merkittävä rooli. Tärkeimpinä hyödynnettävissä olevina keinoina tutkimuksessa esiin nousevat taloudellisten kannustinjärjestelmien rakentaminen, ammattitaitoisen elokuvakomission ylläpito ja elokuva-alan luovan luokan houkutteleminen alueelle.

Avainsanat: Elokvakomissio, elinvoima, alueelliset vetovoimatekijät, aluetalous, audiovisuaaliset tuotannot

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
2. KULTTUURI JA ALUETALOUS	6
2.1 Alueiden kasvava vastuu omasta taloudesta	6
2.2 Alueellista elinvoimaa kulttuurista	6
2.3 Kulttuurin aluetaloudellinen merkitys	8
2.4 Alueelliset elokuvakomissiot	9
2.5 Elokuva alueellisen identiteetin ja maineen rakentajana.....	10
3. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	11
4. ANALYYSI	12
4.1 Tuottajan rooli	12
4.3 Paikallisen työvoiman merkitys.....	15
4.4 Elokuvakomissiot tuottajan silmin	16
4.5 Aluetuntemus.....	19
5. POHDINTA	21
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	23
LÄHTEET	24
LIITTEET	26
Liite 1. Teemahaastattelukysymykset	26

1. JOHDANTO

Kulttuurialojen merkitys alueiden kehittämisessä ja vetovoimaisuudessa on merkittävä. Erilaisten kulttuurin alojen, kuten festivaalien, konserttien, tuotantoprojektien merkitystä alueille on pohdittu pitkään. Osa aluetaloudellisista vaikutuksista on mitattavissa esimerkiksi työllisyysvaikutuksina ja tapahtumien aikaisina tuloina alueiden yrityksille. Osa vaikutuksesta on kuitenkin vaikeammin mitattavissa. Kulttuuri tuo alueelle myös imagovaikutuksia, joiden merkitys on kompleksisempi, vaikeammin mitattavissa ja nähtävissä usein vasta pidemmän ajan kuluessa.

Sote- ja maakuntauudistuksen mukanaan tuomassa muuttuvassa kuntakentässä alueiden ja kuntien roolit muuttuvat merkittävästi. Tulevaisuuden kuntaparlamentaarisen työryhmän mukaan kunta rakentuu tulevaisuudessa elinvoimasta, sivistyksestä ja hyvinvoinnista. Se nostaa keskeiseksi kunnan tehtäväksi kyvyn uudistua ja uudistaa toimintatapojaan ennakkoluulottomasti. Uudistumiskykyinen kunta voi esimerkiksi hyödyntää kansainvälisiä trendejä kääntämällä niitä paikalliseksi elinvoimaksi. (Suomen valtiovarainministeriö, 2017.) Tästä näkökulmasta myös kulttuurin rooli yhtenä alueen hyödynnettävissä olevana elinvoimatekijänä nousee ajankohtaiseksi.

Taiteen ja kulttuurin parissa työskentelevien ihmisten määrä kasvoi dramaattisesti viime vuosisadan aikana ja erityisesti 1950-luvulta lähtien. Yhdysvalloissa oli vuonna 1900 noin 250 taiteilijaa 100 000:ta asukasta kohti, vuonna 1999 heitä oli jo 900. (Florida, 2002.) Myös Suomessa kulttuurin alat ovat merkittäviä työllistäjiä. Vuonna 2021 kulttuurialoilla päätoimisesti työskenteleviä oli 108 000 ja vuonna 2020 kulttuurialojen opiskelijoita oli 36 000 (Tilastokeskus, 2021). Otettaessa huomioon kulttuurialan työllistävä vaikutus, kulttuurin mitattavissa olevat aluetaloudelliset vaikutukset voidaan katsoa merkittäviksi.

Richard Floridan lanseeraama luovan luokan käsite on yksi näkökulma luovuuden ja kulttuurin keskeiseen rooliin kaupunkien ja alueiden kehittämisessä. Siinä lähtökohtana on luovien alojen ihmisten hakeutuminen heitä inspiroivaan asuinympäristöön. Luovien alojen muiden edustajien ja tämän myötä myös yritystoiminnan uskotaan seuraavaan luovan luokan valintoja

asuinympäristön suhteen. Floridan näkemyksen mukaan alueen vetovoimaisuus ja houkuttelevuus luovan luokan näkökulmasta ovat välttämättömiä alueen menestykselle. (Florida, 2002.) Luovan luokan käsite ja sen kautta näkyväksi tuleva kulttuurin merkitys alueille on esimerkki vaikeammin mitattavissa olevista kulttuurin vaikutuksista.

Kulttuurialoista elokuvateollisuus on taloudellisten resurssiensa vuoksi yksi keskeinen ja myös taloudellisesti hyödynnettävissä oleva taiteen ala. Elokuvatuotantojen parissa liikkuu rahaa, josta myös tuotantoalue voi hyötyä. Elokuvateollisuus työllistää huomattavan määrän ihmisiä ja parhaimmillaan elokuvateollisuus voi synnyttää alueelle pysyviä työpaikkoja. Lisäksi elokuvatuotannot käyttävät huomattavia määriä alueellisia palveluita tuotantoprosessiensa aikana ja tällä voi olla merkittäviä taloudellisia paikallisvaikutuksia. Elokuvateollisuuden tuotteiden kuluttaminen ja seuraaminen on moniin muihin kulttuurituotteisiin verrattuna laajaa. Tästä syystä alueiden on mahdollista ja kannattavaa hyödyntää elokuvien tuomaa laajaa julkisuutta ja näkyvyyttä maineensa ja identiteettinsä rakentamisessa. Elokuvateollisuuden keskittyminen alueelle voi siis tuoda alueelle sekä mitattavissa olevia taloudellisia hyötyjä että haastavammin mitattavissa olevia vetovoimaan ja elinvoimaan liittyviä mainehyötyjä.

Alueellisten elokuvakomissioiden tehtävänä on saada elokuvatuotantoja toteutumaan omalla alueellaan tukemalla tuotantoja taloudellisesti ja auttamalla tuotantojen järjestelyihin liittyvissä asioissa. Tässä tutkimuksessa selvitetään alueellisten elokuvakomissioiden merkitystä alueen valikoitumiselle kuvauslokaatioksi. Samalla selvitetään myös alueiden mahdollisuuksia vaikuttaa elokuvaproduktioiden saamiseen alueelle. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla neljää elokuvatuottajaa kolmesta Suomen johtavasta elokuva- ja televisiotuotantoyhtiöstä teemahaastatteluiden avulla.

2. KULTTUURI JA ALUETALOUS

2.1 Alueiden kasvava vastuu omasta taloudesta

Ihmisten keskittyminen Suomessa yhä pienemmille alueille on luonut pitkään haasteita muuttotappiosta kärsiville kunnille. Veronmaksajat vähenevät, mikä luonnollisesti tuo haasteita alueen talouteen. Myös alueiden kiinnostavuus yritysten näkökulmasta vähenee alueen väkiluvun ja muuttovoiton pienentyessä.

Valmistelussa oleva sote- ja maakuntauudistus tulee poistamaan kunnilta huomattavan osan niiden raskaista lakisäätteisistä järjestämisvelvollisuuksista. Uudistuksen tarkoituksena on vahvistaa kuntien taloutta ja turvata peruspalvelut koko maassa. Uudistusta perustellaan väestön ikääntymisellä ja osittain tämän mukanaan tuomilla julkisen talouden haasteilla. Uudistuksen yhtenä tavoitteena pidetään myös kunnallisen ja alueellisen itsehallinnon sekä paikallisen demokratian vahvistamista. (Jauhiainen & Huovari, 2013.)

Vaikka yhteistyön lisääminen alueiden välillä on kuulunut sote- ja maakuntauudistuksen poliittisiin linjauksiin, on se samalla tuonut esiin sen tosiseikan, että ”kunnat joutuvat myös kilpailemaan keskenään. Kunta- ja palvelurakennemuutoksessa kuntien kilpailuedellytysten parantamista pidetään jopa yhtenä keskeisistä tavoitteista”. (Ryynänen, 2008, 137.) Nämä uudistukset tulevat toteutuessaan lisäämään merkittävästi alueiden vastuuta omasta elinvoimastaan.

2.2 Alueellista elinvoimaa kulttuurista

Kunnista tai kuntien muodostamista alueista puhuttaessa törmää väistämättä elinvoiman käsitteeseen. Elinvoima on käsitteenä kompleksinen, moniulotteinen ja kontekstisidonnainen. Sen määritelmät riippuvat keskeisesti myös käyttöympäristöstä ja määritelmät suomalaisessa ja kansainvälisessä keskustelussa poikkeavat usein painotuksiltaan toisistaan. Termi päällekkäistyy usein myös elinkelpoisuuden käsitteen kanssa. Alueellisen elinvoiman käsitteeseen liittyy taloudellisia ulottuvuuksia, jolloin sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi riittävän hyvää työllisyystilannetta ja sen mukanaan tuomaa toimeentuloa. Sillä voidaan

tarkoittaa myös alueen kykyä täyttää velvoitteet ja tavoitteet, jotka sille on asetettu. Toisaalta käsitteellä on myös sosiaalinen ulottuvuus, jossa painotetaan alueen sosiaalista ja inhimillistä pääomaa, jonka kautta myös alueen houkuttelevuus lisääntyy. Elinvoimalla tarkoitetaan myös alueellista monimuotoisuutta ja sen parantamista, minkä toivotaan johtavan uusien elinvoimaa kasvattavien tekijöiden lisääntymiseen. (Paananen et al., 2014.) Elinvoima nähdään myös kykynä uudistua ja ymmärtää oman ympäristön muutokset. Kuntaliiton elinvoima- ja talousyksikön johtaja Jarkko Huovinen kiteyttääkin elinvoiman toteamalla, että "elinvoima on kykyä uudistua, joka rakentuu ihmisten ja yhteisöjen avoimesta vuorovaikutuksesta"(Huovinen, 2016).

Alueiden välinen kilpailu on korostanut elinvoimatekijöiden merkitystä. Kuntien tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueellisista elinvoimaa ja tämä on kirjattuna myös kuntalain ensimmäiseen pykälään: "Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla" (Kuntalaki 419/2015, 2015). Voidaan siis tulkita, että kunnat ja alueet on lailla määrätty huolehtimaan omasta elinvoimastaan ja kehittämään sitä.

"Monet tekijät ovat historian kuluessa vaikuttaneet alueiden kasvuun ja kehitykseen. Esimerkiksi luonnonvarat ja teollistumisen alkuvaiheen sijaintiin liittyvät päätökset ovat vuosikymmenien kuluessa olleet keskeisiä tekijöitä alueen kehittymiselle. Myöhemmin yliopistoista on tullut merkittäviä alueen elinvoimaan vaikuttavia tekijöitä." (Jauhiainen & Huovari, 2013, 14.) Kaikkiin tekijöihin, kuten sijaintiin kunnat tai alueet eivät voi itse vaikuttaa. On kuitenkin monia elinvoimaa lisääviä tekijöitä, joihin kunnat ja alueet voivat itse vaikuttaa ja näiden kautta ne voivat kantaa oman vastuunsa alueen hyvinvointiin vaikuttamisesta.

Alueen elinvoimaisuutta voidaan parantaa panostamalla alueen vetovoimatekijöihin. Alueet eroavat toisistaan sillä, millaisia vetovoimatekijöitä niillä on käytössään. MDI:n Timo Aro (2016) on erotellut alueen vetovoimatekijät kuuteen luokkaan, joita ovat kovat vetovoimatekijät, sijaintitekijät, pehmeät vetovoimatekijät, mainetekijät, identiteettitekijät ja villit kortit. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia ovat Timo Aron luokituksen pehmeät vetovoimatekijät, mainetekijät ja identiteettitekijät, koska ne liittyvät alueen ilmapiiriin, identiteettiin, tapahtumiin ja vetovoimaa lisääviin palveluihin.

Rajaan tutkimukseni käsittelemään kulttuuria, jonka luen yhdeksi pehmeistä vetovoimatekijöistä, mutta vaikuttavan myös alueen maine- ja identiteettitekijöihin. Kulttuuri on alueen kannalta merkittävää, sillä se nähdään tulevaisuudessa yhtenä keskeisenä tekijänä alueellisen elinvoimaisuuden kasvattajana. Kulttuurin nähdään rikastuttavan ja helpottavan arki- ja työelämää. Kulttuuri elävöittää ympäristöään ja sen tarkoituksena on lisätä innovaatiota, yritystoimintaa ja työpaikkoja. Kulttuuri voidaan nähdä siis yhtenä alueiden merkittävänä vetovoimatekijänä. Kuntaliiton selvityksen mukaan ”kuntien kannattaa pyrkiä luomaan myönteiset kasvu- ja elinolosuhteet luovan toimialan yrittäjyydelle tukemalla eri keinoin luovilla aloilla työskentelevien mahdollisuuksia tuottaa taidetta ja kulttuuria. Samalla kunta pyrkii edistämään elinkeinotoimintaa synnyttämällä kestävän kehityksen mukaista aineettomien palvelujen kysyntää ja kulutusta”. (Suomen Kuntaliitto, 2015, 43–44.)

2.3 Kulttuurin aluetaloudellinen merkitys

Tutkimuksessa tarkastellaan alueiden mahdollisuuksia hyötyä taloudellisesti kulttuurin tuottamisesta. Lisäksi tutkitaan alueiden itse järjestämien organisaatioiden merkitystä kulttuurituotantojen toteutumisessa. Kulttuuria käsitellään siis kulttuuriteollisuuden eli kulttuurin taloudellisen potentiaalin näkökulmasta. Kulttuurin taloudellinen potentiaali liittyy ensisijaisesti kulttuurin tuottamisen työllisyysvaikutuksiin ja kulttuurin myymiseen ja kuluttamiseen (Throsby, 2001).

Kulttuuri on itsessään laaja-alainen käsite ja käsittelen tässä tutkimuksessa ainoastaan audiovisuaalisia tuotantoja. Audiovisuaalinen tuotanto pitää sisällään lähes kaikkea tuotettua visuaalista materiaalia, joka sisältää kuvaa ja ääntä ja on katsottavissa digitaalisen välineen avulla. Rajaan tässä tutkimuksessa tarkastelun pitkiin elokuvateollisuuden tuottamiin elokuviin ja televisiosarjoihin. Tällöin esimerkiksi alueen suora mainonta audiovisuaalisten mainoksien kautta rajautuu tutkimuksen ulkopuolelle.

Elokuva- ja televisiotuotanto on yksi niistä kulttuurin aloista, joiden ympärille on rakentunut selkeä taloudellinen ja työllistävä vaikutus. Tämän vuoksi myös pääkaupunkiseudun ulkopuoliset alueet ovat kiinnostuneet houkuttelemaan tuotantoja omille alueilleen. Tällä

hetkellä Suomessa audiovisuaaliset tuotantoyhtiöt ovat kuitenkin pääosin keskittyneen pääkaupunkiseudulle.

Audiovisual Producers Finland – APFI:n 110 jäsenestä 48 tuotantoyhtiötä on ilmoittanut tuottavansa pitkiä fiktiivisiä elokuvia ja näistä 48 tuotantoyhtiöstä 41 sijaitsee pääkaupunkiseudulla ja vain seitsemän muualla Suomessa (Audiovisual Producers Finland - APFI Jäsenlista, 2022). Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu Aalto-yliopiston sijainti Helsingissä ja Pasilassa pääpaikkaansa pitävä Yleisradio suurimpana yksittäisenä kotimaisten tuotantojen tilaajana selittävät osaltaan audiovisuaalisten tuotantoyhtiöiden keskittymistä pääkaupunkiseudulle. Alueellisen keskittymisen vuoksi myös osaaminen ja välineistö keskittyvät pääasiassa pääkaupunkiseudulle, mikä helpottaa tuotantojen tekemistä alueella ja vahvistaa entisestään pääkaupunkiseudun asemaa alalla.

Vuonna 2015 Elokuvasäätiön myöntämää tuotantotukea Suomessa sai yhteensä 21 pitkää fiktioelokuvaa, joiden budjettien keskiarvo oli 2,2 miljoonaa euroa. Televisioon tuotetuista draamasarjoista elokuväsäätiön tuotantotukea sai vuonna 2015 kuusi sarjaa, joiden budjettien keskiarvo oli 1,5 miljoonaa euroa. (Elokuvuvuosi 2015 Facts & Figures. Suomen Elokuvasäätiö, 2015.) Suomalaisten elokuva- ja televisiotuotantojen taloudelliseen merkitykseen alueille on kiinnitetty enenevästi huomiota ja se on herättänyt kiinnostusta alaan myös alueellisessa päätöksenteossa.

2.4 Alueelliset elokuvakomissiot

Suomessa on seitsemän pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimivaa alueellista elokuvakomissiota: Itä-Suomen elokuvakomissio EFFC, Lapin elokuvakomissio, Pohjois-Suomen elokuvakomissio NFFC, Länsi-Suomen elokuvakomissio WFFC, Kaakon elokuvakomissio SEFFC, Ahvenanmaan elokuvakomissio ja uusimpana Film Tampere (Suomen Elokuvasäätiö). Nämä alueelliset komissiot muodostavat yleensä usean kunnan yhteisen komission ja niiden toimintaa rahoitetaan suoraan kuntien määrärahoista ja erilaisin EU-tuin. Komissiot toimivat pääasiallisesti kuntien kehittämissyksiköiden alaisuudessa.

Alueellisten elokuvakomissioiden tehtävä on houkutella kotimaisia ja ulkomaisia tuotantoja alueelleen. Komissiot hallinnoivat kannustinrahoitusjärjestelmää, jonka tarkoituksena on tukea

taloudellisesti niitä tuotannon osa-alueita, jotka tapahtuvat kyseisen komission alueella. Tällä tarkoitetaan alueellisen työvoiman palkkaamista tuotantoon tai alueella käytettyjä palveluita ja tehtyjä ostoja. (Business Tampere.)

Tässä tutkimuksessa selvitetään alueellisten elokuvakomissioiden merkitystä alueen valikoitumiselle kuvauslokaatioksi. Näin saadaan tietoa myös siitä, voivatko alueet elokuvakomissioidensa kautta vaikuttaa alueen kiinnostavuuteen ja houkuttelevuuteen tuotantoyhtiöiden näkökulmasta. Käsittelen tutkimuksessa ainoastaan audiovisuaalisen tuotannon aluetaloudellisia kerrannaisvaikutuksia ja sitä, miten pääkaupunkiseudun ulkopuoliset alueet ovat saaneet houkutelua tuotantoja omalle alueelleen. Rajaan tutkimuksen ulkopuolelle alueen saamat pitkäaikaishyödyt, joihin voidaan lukea esimerkiksi identiteetin ja maineen mahdolliset vetovoimia lisäävät tekijät. Näiden pitkäaikaisvaikutusten tutkimiseen vaadittaisiin erityyppinen aineisto ja pidempi seuranta-aika. Vaikka nämä tekijät rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle, on hyvä tiedostaa niiden merkitys alueen elinvoiman kannalta ja näiden tutkimus on jatkossa tarpeen.

2.5 Elokuva alueellisen identiteetin ja maineen rakentajana

Elokuvia ja televisiosarjoja on käytetty globaalisti jo pitkään osana alueen identiteetin ja vetovoimaisuuden rakentumista. Valtiot houkuttelevat tuotantoja alueelleen erilaisin kannustinjärjestelmin. Suomessa valtio alkoi tukea vuonna 2017 audiovisuaalisia tuotantoja valtion rahoittamalla kannustinjärjestelmällä. Tämä oli merkittävä askel Suomelle, koska Suomi oli yksi viimeisistä Euroopan maista, joista tällainen valtiollinen kannustinjärjestelmä oli puuttunut. (Business Finland, n.d.; Pieni Riski - Suuri Mahdollisuus; Ehdotus Audiovisuaalisten Tuotantojen Kannustinjärjestelmäksi, 2016.)

Elokuva ja kansainväliset televisiosarjat nähdään erittäin hyvinä kansainvälisen brändin ja alueen tunnettavuuden rakentajina. Tämä on johtanut siihen, että elokuvaa ja televisiosarjoja käytetään enenevässä määrin kasvattamaan matkailijoiden määrää tuotantojen lokaatioalueilla. Onnistuessaan tässä tehtävässä elokuva markkinoi aluetta ja tämän avulla voidaan lisätä vierailevien turistien lisäksi myös kansainvälisten tuotantojen kiinnostusta alueeseen. (McCurdy, 2011.)

3. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tietoa hankittiin teemahaastatteluiden avulla. Tutkimuksen otantamenetelmänä on niin kutsuttu eliittiotanta, jossa haastateltaviksi on valittu henkilöitä, joilta uskotaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Aineisto kerättiin haastattelemalla elokuva- ja televisioyhtiöiden tuottajia. Haastateltaviksi valikoitui sellaisia tuottajia, joiden tuotannot ovat saaneet alueellista tuotantotukea.

Tuottajat ovat vastuussa tuotannoista ja tekevät niitä koskevat taloudelliset päätökset. Tästä syystä heitä haastattelemalla saadaan paras kokonaiskuva siitä, mitkä asiat ovat vaikuttaneet lokaatioalueen valintaan heidän tuotannoissaan. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, jotta haastateltaville tarjoutuu mahdollisuus kertoa vapaasti, miten tuotantojen lokaatioalueet ovat valikoituneet. Teemojen avulla rajataan haastattelut pysymään niissä kysymyksissä, jotka ovat tutkimuksen kannalta relevantteja.

Aineisto koostuu neljästä teemahaastattelusta. Haastateltavina on elokuva- ja televisiotuottajia kolmesta suomalaisesta tuotantoyhtiöstä. Tuotantoyhtiöt olivat SOLAR Films Inc Oy, Yellow Film & TV ja Oy Elokuvayhtiö Aamu Ab. Haastateltavina ovat tuottajat Rimbo Salomaa, Jarkko Hentula, Marko Talli ja Jussi Rantamäki. Kaikki haastattelut tehtiin toukokuussa 2018 niiden tuotantoyhtiöiden tiloissa, joita haastateltavat edustivat. Haastateltavat ovat suostuneet esiintymään tässä tutkimuksessa omalla nimellä. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin kirjalliseen muotoon. (Liite 1, Teemahaastattelukysymykset)

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia hyödynnettäessä aineisto järjestellään ja jäsennetään esimerkiksi teemoja hyödyntäen. Näin aineiston selkeyttäminen, tiivistäminen ja siitä johtopäätöksien tekeminen tulee mahdolliseksi. Sisällönanalyysin avulla aineisto järjestyy koherentimmaksi ja selkeämmäksi kokonaisuudeksi, jolloin myös aiheen ymmärtäminen kontekstissaan ja tutkimustulosten vertailu aiempaan tutkimukseen mahdollistuu. Aineisto myös tyypiteltiin, minkä tarkoituksena oli etsiä tiettyjen teemojen sisältä näkemyksille samankaltaisia ominaisuuksia, joiden pohjalta muodostetaan eräänlainen yleistys, tyypiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

4. ANALYYSI

4.1 Tuottajan rooli

Elokuvan tuottaja voidaan rinnastaa yrityksen toimitusjohtajaan, sillä tuottaja vastaa lähtökohtaisesti kaikesta, mikä tuotantoon liittyy. Yellow Filmsin Jarkko Hentula kuvailee tuottajaa rakennuttajaksi verrattaessa roolia rakennusalan saralle. Tuottajan tehtävät ovat moninaisia ja tuottaja on kaiken taustalla. Tuottaja varaa tilat, hankkii rahoituksen, kokoaa avustajat ja palkatun tiimin hankkeen toteuttajiksi. (Saksala, 2016.)

Elokuvaproduktioissa tuottajat hankkivat elokuvalle resurssit ja valitsevat sille tekijät, mutta yleensä jättävät taiteellisten ratkaisujen tekemisen muille toimijoille. Taidetta ja taloutta ei voi kuitenkaan erottaa toisistaan. Sisältö on hankkeen lähtökohta, toisaalta raha säätelee kaikkia tuotannollisia ratkaisuja. (Saksala, 2016.)

Tuottajat tekevät päätöksiä taiteellisen näkemyksen perusteella ottaen kuitenkin huomioon myös taloudelliset realiteetit. Tutkimushaastattelusta käy ilmi, että esimerkiksi lokaation valintaan vaikuttava tekijä on ensisijaisesti alueen ja miljöön sopivuus elokuvaan, mutta alueen antamat taloudelliset kannustimet voivat johtaa myös kompromissiin taiteellisen näkemyksen kanssa.

Meihin oltiin yhteydessä Vuokatin suunnalta ja sanottiin, että kuinka paljon rahaa pitäisi pistää tiskiin, että Napapiirin Sankarit vois osittain tapahtua täällä. Se on totta kai sellainen, että ok, me esitettiin tämä kysymys meidän käsikirjoittajalle, että voisitko sää kuvitella, jos sieltä tulisi näin ja näin paljon, siis merkittävästi rahaa ja taloudellista panosta, niin voisitko sää keksiä sellaisen tarinan että osa vois tapahtua Vuokatissa. Sitten hän oli aluksi että WTF ja sitten se mietti että voisiko tässä olla jotain ja sitten se pystyi minun mielestä rakentamaan ja integroimaan siihen sellaisen juonikuljetuksen jossa uskottavasti osa tapahtumista elokuvassa tapahtuu sitten siellä Vuokatissa. (Jarkko Hentula, 2018)

Lokaatioiden valintaa koskevat päätökset tuotantoyhtiöissä tapahtuvat pääasiassa tuottajan ja ohjaajan yhteistyönä. Ohjaaja vastaa tuotannoissa taiteellisista päätöksistä tuottajan kuitenkin kantaen lopullisen taloudellisen vastuun.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet tuottajat kertoivat elokuvan käsikirjoituksen määrittelevän pääasiallisesti lokaation. Tämä korostuu erityisesti paikan ollessa keskeinen osa elokuvan tapahtumia. Käsikirjoituksessa olevaa autenttista tai spesifiä lokaatiota ei periaatteessa pystytä korvaamaan, kun tarina sijoittuu tiettyyn kaupunkiin tai paikkaan.

Juice teki työuransa Tampereella niin se pitää kuvata Tampereella sisällöllisistä syistä” tai ” jos meillä on talvinen maisema Lapissa, niin aika vaikea se on kuvata Helsingissä. (Marko Talli, 2018)

Käsikirjoitus määrittelee sen kaiken mutta niin kuin sanoin, että pystytään jonkun verran huijaamaan sitä. (Rimbo Salomaa, 2018)

Elokuva on ensisijaisesti taideteos ja elokuvantekijät pyrkivät tuottamaan teoksensa aina taiteellisen näkemyksen ohjaamana ilman kompromisseja. Ohjaajan tavoitteena on valikoida yhdessä tuottajan kanssa parhaat käsikirjoitukseen sopivat kuvauspaikat ottaen huomioon kuitenkin myös taloudelliset realiteetit. Meren rantaa ei voi järvimaisemalla korvata, eikä Turku muuttua Tampereeksi. Haastatellut tuottajat tuovat kuitenkin esille, että Suomessa on paljon hienoja kaupunkeja ja erilaisia maisemia, jotka voisivat valikoitua kuvauslokaatioksi, jos nuo maisemat olisivat elokuvantekijöiden tiedossa.

Taide kohdan ymmärrän niin, että se on se sisältö, siis että minkälaisia kuvauspaikkoja sieltä löytyy ja miten se tarina istuisi sinne miljööseen. Totta kai tärkein, että jos sulla on elokuva mikä sijoittuu esim. merenrantakaupunkiin niin silloinhan sitä ei voi Kainuussa tehdä. Sanotaan myös vaikka, että tarina mikä ei sijoitu Helsinkiin vaan, sijoittuu johonkin toiseen kaupunkiin Suomessa, niin se voidaan periaatteessa tehdä missä vaan. (Jussi Rantamäki, 2018)

4.2 Talouden merkitys

Taloudelliset realiteetit määrittelevät paljon lokaation valintaa, vaikka kaikki haastatteluihin osallistuneet tuottajat kertovat elokuvan sisällön olevan ensimmäinen lokaatiota määrittävä tekijä. Taloudellisten intressien vuoksi ensisijainen vaihtoehto elokuvan kuvaamiselle on tehdä se maantieteellisesti mahdollisimman lähellä tuotantoyhtiön omaa sijaintia.

Valehtelisin jos väittäisin että rahalla ei olisi merkitystä, totta kai sillä on merkitystä. (Jarkko Hentula, 2018)

Tuotantoyhtiön halu on mahdollisimman paljon olla siellä missä tuotantoyhtiö sijaitsee, koska silloin meillä ei ole päiväraha-kustannuksia, ei ole matkustuskustannuksia, ei tule asumiskustannuksia ja kaikkia. (Rimbo Salomaa, 2018)

Elokuva-alalla toimivat tuotantoyhtiöt ovat keskittyneet lähinnä pääkaupunkiseudulle, mikä on johtanut myös alan työpaikkojen ja työvoiman keskittymiseen samalle alueelle. Elokuvien kuvaaminen pääkaupunkiseudulla on siis taloudellisesti järkevintä tuotantoyhtiöiden näkökulmasta katsottuna. Henkilöstökustannukset ovat yksi suurimmista tuotannon aikaisista kulueristä ja muualla kuin tuotantoyhtiön kotipaikkakunnalla kuvattaessa henkilöstökustannuksia nostavat esimerkiksi päiväraha- ja majoituskustannukset. Tästä syystä esimerkiksi Yellow Filmsin Marko Talli nostaa talouden toiseksi tärkeimmäksi lokaation valintaan vaikuttavaksi tekijäksi.

Seuraavana on talous. Aina kun lähdetään Helsingistä pois kuvaamaan niin se tarkoittaa majoitus- ja matkakuluja, päivärahoja ja muuta, että tuota kyllähän se on noista seuraavana. (Marko Talli, 2018)

Sisältö ja taloudelliset vaikuttimet voivat näin ollen olla ristiriidassa keskenään. Jos sisällön ja käsikirjoituksen tapahtumapaikan vuoksi elokuvaa ei voida kuvata siellä, missä se taloudellisesti olisi kannattavinta, aletaan pohtia muita lokaatiovaihtoehtoja. Kun tuotantoyhtiöt elokuvaavat tuotantoja muualla kuin omalla tai tuotannossa työskentelevien

kotipaikkakunnalla ohjaavat erilaiset tuotantokannustimet ja -avustukset merkittävästi lokaatioalueen valintaa.

Alueellisten elokuvakomissioiden rooli korostuu nimenomaan etsittäessä kuvauslokaatiota pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Tällöin ne pääsevät täyttämään rooliaan tuotantojen houkuttelemisessa omalle alueelle. Yhtenä keinona on taloudellisen tuen tarjoaminen tuotantoyhtiöille. Näillä tuilla voidaan katsoa olevan merkittävä vaikutus lokaation valikoitumiseen.

Kyllähän mä sanoisin, että tuota se rahallinen tuki on merkittävin, että jos jostain paikasta saa kaksyht tuhatta vai kaheksankyt tuhatta, niin tuota jos se muuten on kaikki mahdollisuudet tehdä se vaikka kummassakin paikassa niin kyllä mun mielestä se on vaikea kuvitella, että joku todella mukava henkilökunta tai ilmapiiri vaikuttaa, kun aletaan laskemaan, että hei me saadaan tällä rahalla viisi kuvauspäivää lisää niin sitten se kyllä vaan on, että sinne mennään mistä rahaa enemmän saadaan. (Jussi Rantamäki, 2018)

Matti und Sami sijoittui alun perin Mikkeliin mutta siinä ei ollut mitään sellaista miksi se ei voisi sijoittua mihin tahansa se Suomen osuus siitä tarinasta, niin tuota siinä me menttiin sinne, mikä oli paras paikka, meillä oli hyvä kokemus Kokkolasta ja tuota ne lähtivät siihen hyvin mukaan ja sopivilla taloudellisilla ehdoilla ja se oli meille tuttu paikkana ja siksi me menttiin sinne. (Jussi Rantamäki, 2018)

4.3 Paikallisen työvoiman merkitys

Elokuvaa ei voida tuottaa ilman ammattitaitoista henkilökuntaa. Elokuvayhtiöt ja tämän myötä myös elokuvatuotannot sijoittuvat siis sinne, missä työvoima on. Toisaalta työvoima vastavuoroisesti hakeutuu työmahdollisuuksien ja toisaalta kulttuurisen pääoman ja luovan luokan keskittymisen vuoksi sinne, missä alalla toimivia ihmisiä jo ennestään on. Tämä keskittyminen on myös yksi merkittävä syy, jonka vuoksi tuotannot pääasiallisesti pyritään toteuttamaan pääkaupunkiseudulla.

Niin sehän on, että elokuvat on Helsingissä tehty, kyllähän niitä muutamia tehdään muuallakin mutta väittäisin että yhdeksänkymmentä prosenttisesti täällä. Se tarkoittaa sitä, että semmoiset ihmiset, jotka tekevät päivittäin työtä niin kuin eri osa-alueilla, valaisijana äänisuunnittelijana äänittäjinä niin minä tahansa, niin ne niin kuin asuvat täällä. (Jussi Rantamäki, 2018)

Elokuvayhtiöt käyttävät tuotannoissaan mahdollisimman paljon paikallista henkilökuntaa, koska heille ei tarvitse maksaa päivärahaa tai majoituskustannuksia tuotantojen ajalta. Paikalliset alalla työskentelevät ihmiset ovat merkittävä tarjottava lisäarvo, kun alueet ovat kiinnostuneita samaan elokuvatuotantaja omalle alueelleen. Alueiden oma media-alan koulutus lisää paikallista osaavaa työvoimaa. Ilman alan omaa koulutustarjontaa alueet joutuvat houkuttelemaan alalle jo valmiiksi koulutuneita ammattilaisia, jotta ne voisivat olla taloudellisesti kilpailukykyisiä elokuvan kuvauslokaatioita pääkaupunkiseudun rinnalla.

Mää muistan, kun tehtiin Iloinen talo televisiosarjaa Kinottaren aikoihin ja me kuvattiin sitä Pohjois-Karjalassa niin oliko meillä pelkästään hodit (Head Of Department, taiteelliset vastuuhenkilöt) Helsingistä ja sitten oli koko muu työvoima sieltä, ja sielläkin oli se ammattikorkeakoulu vasta alkutekijöissä, että se oli monelle ensimmäinen tuotanto siellä, mutta todella moni on niistä jäänyt alalla. (Rimbo Salomaa, 2018)

Taiteellisten alojen koulutuspaikkoja on kuitenkin viimeisen kymmenen vuoden aikana vähennetty merkittävästi. Varsinkin niiden alueiden, joiden strategiassa on saada elokuvatuotantaja alueelleen, kannattaisi pyrkiä vaikuttamaan alueelliseen media-alan koulutustarjontaan. Tämä voi olla tulevaisuudessa yksi merkittävä tekijä elokuvayhtiöiden valitessa lokaatiota pääkaupunkiseudun ulkopuolelta.

4.4 Elokuvakomissiot tuottajan silmin

Alueellisten elokuvakomissioiden tehtävänä on houkutella kotimaisia ja ulkomaisia tuotantaja alueelleen. Komissiot hallinnoivat kannustinrahoitusjärjestelmää, jonka avulla elokuvaamisesta voidaan tehdä taloudellisesti kannattavampaa pääkaupunkiseudun

ulkopuolella. Elokuvakomissioiden palveluihin kuuluu muitakin instrumentteja kuin suora taloudellinen tuki elokuvatuotannoille. Esimerkiksi aluetuntemus ja sitä kautta saatava lokaatio-scouting on merkittävä tuki elokuvayhtiöille. Taloudellinen kompensatio tuotannoille on kuitenkin merkittävin elokuvakomissioiden tukimuoto tuottajien näkökulmasta. Elokuvakomissioiden myöntämään taloudelliseen tukeen liittyy kuitenkin taloudellisia reunaehtoja, jotka pitää tuottajien mielestä myös ottaa huomioon kuvauslokaatioita valittaessa.

Tampereen elokuvakomissio maksaa alueella kulutetusta rahasta takaisin 10–15 prosenttia. täysi 15 prosentin tuotantokannustin sisältää lisäksi markkinointiyhteistyötä elokuvan ja alueen välillä. Hyväksytyjä kustannuksia, joista voi saada takaisin tuotantokannustinrahaa ovat esimerkiksi palvelujen ja tavaroiden ostot, välineistön vuokraus ja Tampereen seudulle maksetut palkat. (Business Tampere.)

Spendi, eli paljonko alueella kulutetusta rahasta maksetaan tukena takaisin tuotantoyhtiöille, vaihtelee eri komissioiden välillä. Spendin tarkoituksena on ohjata tuotantoyhtiöitä kuluttamaan paikallisia palveluita ja käyttämään paikallista työvoimaa. Jos alueella ei ole paikallista työvoimaa saatavilla elokuvatuotannolle tai sieltä ei voi vuokrata elokuvan tekemiseen soveltuvaa kalustoa, saattaa tuotantoyhtiölle olla haastavaa löytää jo myönnetylle tuotantotuella sellaisia käyttökohteita, joiden myötä sopimuksen ehdot tulisivat täysimääräisesti täytetyksi.

Paljonko pystyy saamaan rahaa ja mikä on takaisinmaksuprosentti tai määrä paljon siellä siis pitää kuluttaa alueella, että se vaihtelee mutta se on hirveän tärkeä. (Rimbo Salomaa, 2018)

Elokuvakomissioiden myöntämällä tuotantokannustimella on aluetaloudellinen merkitys, koska tuotantoyhtiö jättää alueelle aina enemmän rahaa kuin sille on myönnetty tukea. Tiukkojen takaisinmaksuehtojen ansiosta tuotantoyhtiöt joutuvat pohtimaan tarkemmin, kuinka tuotannon aikaisia kustannuksia voidaan osoittaa alueelle, joka on myöntänyt tuotannolle tuotantotukea.

Totta kai me koitimme keksiä niin paljon mahdollista kaikkea mitä vaan Tampereelta, just näitä sivuosanäyttelijöitä, kun ruvettiin miettimään myös tämän spendin kautta. Mutta myös työryhmään ottamaan niin paljon kuin mahdollista sieltä, niin paljon palveluita kuin oli mahdollista, koska kaikki mikä siellä kuluttaa on sitten meille taloudellista hyötyä. (Jarkko Hentula, 2018)

Kyllä sillä on vaikutusta, olikohan se Turusta kuuskymmentä tonnia mitä saatiin ja nelinkertaisesti piti käyttää. Pitihän se tarkasti laskea ja kaikki mahdollinen siihen, siis majoitukset, vuokra-autot, työntekijät. Niin pitihän sitä koko ajan laskea. Jos tuli että ohjaaja haluaa tämän ja tämän maskeeraajan niin meidän piti oikeasti katsoa, jos se tuli Helsingistä, niin meidän piti muita ottaa Turusta. Kyllä sitä heti alusta asti Excelillä lasketaan mitä siellä käytetään, mutta se oli kohtuu helppoa, kun koko elokuva tehtiin siellä ja näin. (Jussi Rantamäki, 2018)

Tuottaja Marko Talli arvioi haastattelussa, että koko Juice-elokuvan tuotannonaikaisesta noin 1,7 miljoonan euron budjetista Tampereen alueelle jäi noin kolmasosa. Summa koostui kuvausten aikaisista kustannuksista, koska jälkituotanto tapahtui kokonaisuudessaan Helsingissä. Summa, jonka tuotantoyhtiöt voivat kuluttaa alueella ei kuitenkaan aina liity pelkästään elokuvan kuvausten aikaisiin kustannuksiin. Jos alueelta löytyy osaamista erilaisista jälkituotannon töistä, joita tuotantoyhtiöt voivat hyödyntää, myös näitä palveluja voidaan ostaa kuvauslokaation alueelta. Esimerkiksi kokkolalaistunut foley-artisti Heikki Kossi on siirtänyt yrityksensä H5 Film Sound Oy:n Keski-Pohjanmaalle Helsingistä. Kossin yritys on kansainvälisesti tunnettu ja alansa johtava kotimaassa. Tämän myötä esimerkiksi jälkituotantona tehtäviä foley-ääniä voidaan ostaa Keski-Pohjanmaan alueelta.

Elokuvakomissioiden tai kuntien tuotantoyhtiöille myöntämä tuotantokannustin on vaikuttanut jokaisen haastateltavan tuottajan päätökseen kuvauslokaatiota valittaessa. Tuottajat ovat melko yksimielisiä nähdessään, että muualla kuin Helsingissä kuvattaessa alueellisen tuotannon tukeminen vaikuttaa positiivisesti tuotantojen saamiseen kyseessä olevalle alueelle.

Kyllä se lähtökohtaisesti on niin että mietitään tarkkaan, että lasketaan siitä matkustamisesta, yöpymisistä ja kaikesta niistä tulee kuluja, että kattaako se spendistä maksettava verohyöty sitten nämä kulut. Esimerkiksi siinä Vuokatin tapauksessa, se oli yksi ihminen, joka fyysisesti järkkäsi meille kaiken ja

hommasi. Sinne haettiin kunnalta rahaa ja matkailusta ja kaikkialta mutta se oli yhden ihmisen aktiviteetti, joka hoiti meille sen ison rahasumman ja se sen ansiota, että Napapiirin sankarit kolme tehtiin siellä. En muista olisiko koskaan kuvattu mitään leffaa Helsingin ulkopuolella, jos ei olisi tullut mitään rahaa alueelta, oikeasti! (Jarkko Hentula, 2018)

Taloudellinen tuki nähdään myös elokuvan laatua parantavana tekijänä. Suomessa tehdään elokuvia edelleen pienemmillä budjeteilla kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Elokuvakomissioiden järjestämä taloudellinen tuki voidaan parhaimmillaan kokea elokuvan yhdeksi rahoitusinstrumentiksi, mitä ei olisi ollut käytettävissä kuvattaessa pääkaupunkiseudulla.

Kyllä me mielellään mennään muualle, jos siitä selkeästi on hyötyä koska näitä juttuja tehdään pienillä budjeteilla ja kaikki lisärahoitus parantaa laatua ja jos sitä rahaa jostain tulee niin ja silloin se vaivannäkö kannattaa (Marko Talli, 2018)

4.5 Aluetuntemus

Aluetuntemus nousee esille jokaisessa haastattelussa haastateltavien kertoessa elokuvayhtiön odotuksista elokuvakomissioita kohtaan. Sopivien kuvauspaikkojen löytäminen on haastavaa ilman hyvää aluetuntemusta. Jos kuvauspaikkojen löytämiseen joudutaan käyttämään paljon resursseja, se kuormittaa tuotannon taloutta.

Se on erittäin hyvä apu, on se merkittävää, että niillä alkaa oleen ne kuvapankit aika hyviä. Jossain ne kolme päivää scouttaa ilmaiseksi niin kyllä se on merkittävä palvelu (Rimbo Salomaa, 2018)

Jos tarina sijoittuu Inarijärvelle niin silloin siinä tulee tämmöiset miten osaavaa komission henkilökunta tai muu on auttamaan ja löytämään meille oikeita ihmisiä ja etsimään meille kuvauspaikkoja ja sopimaan asioita. (Jussi Rantamäki, 2018)

Mietittäisiin että mennäänkö Turkuun vai Tampereelle vai Kotkaan ja jos kaikissa olisi mahdollisuus tehdä elokuva ja kaikista olisi sama summa saatavilla niin, mikä se seuraava sitten olisi? Mää sanoisin, että se seuraava olisi komission henkilökunnan ammattitaito ja kyky auttaa esimerkiksi kuvauspaikkojen etsimisessä olisi seuraavaksi tärkeintä, että tavallaan tuo ammattitaitoinen henkilökunta se monesti liittyy siihen. (Jussi Rantamäki, 2018)

Elokvatuottajat pitävät siis erilaisia kuvapankkeja ja elokuvakomissioiden henkilökunnan aluetuntemusta merkittävänä palveluna. Erilaisten kuvauspaikkojen löytäminen vaatii kuitenkin myös elokuva-alan tuntemusta, joten komissioiden henkilökunnan ammattitaito nousee haastatteluiden perusteella yhdeksi merkittäväksi tekijäksi onnistuneelle yhteistyölle elokuvayhtiöiden ja elokuvakomissioiden välillä ja näin ollen myös merkittäväksi tekijäksi kuvauslokaatiota valittaessa.

5. POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, mikä merkitys kuntien rahoittamilla elokuvakomissioilla on elokuvatuotantojen saamisessa niiden edustamille alueille. Lisäksi kerättiin tietoa elokuvien aluetaloudellisesta merkityksestä. Tutkimuksen ja aineiston luonteen vuoksi tässä tutkimuksessa ei käsitellä elokuvien pitkäaikaisia aluetaloudellisia vaikutuksia, mutta haastattelujen avulla pyrittiin selvittämään tuotannon aikaisia taloudellisia vaikutuksia.

Miksi tällaista tietoa tarvitaan? Suomessa on useita alueita, joita on kohdannut nopea rakenteellinen muutos. Esimerkiksi kunnissa, joissa teollisuus on toiminut pääelinkeinona ja tuonut työtä ja taloudellista turvaa vuosikymmenien ajan, yksittäisen tehtaan alasajo voi muokata kunnan ja alueen talousrakennetta hyvin nopeasti. Olemme yli vuosisadan ajan tottuneet teollisuuden tuottamaan alueelliseen hyvinvointiin. Teknologian kehityksen ja taloudellisen globalisaation myötä useat alueet joutuvat kuitenkin pohtimaan myös muita näkökulmia kilpailukyvyn säilyttämiseen tulevaisuudessa. Perinteisesti teollisuudesta eläneet alueet joutuvat etsimään myös kokonaan uusia keinoja tämän huomioidakseen. Tämän tyyppisissä tilanteissa yksi kilpailukykyä ja vetovoimaa alueelle tuova tekijä voi olla kulttuuri ja tästä näkökulmasta tieto kulttuurin aluetaloudellisista vaikutuksista ja toisaalta alueen omista mahdollisuuksista vaikuttaa alueella tuotettavaan kulttuuriin on relevanttia.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että elokuvaaminen Suomessa pääkaupunkiseudun ulkopuolella vaatii lähes poikkeuksetta taloudellisen tuen myöntämistä tuotannoille. Tuotannot jättävät kuitenkin alueille enemmän rahaa kuin ne niiltä saavat käyttäessään rahaa palveluihin ja alueelta palkattuun työvoimaan elokuvatuotannon aikana. Yksi syy tähän on tuotantokannustimien rakenne, jossa tukea myönnetään alueella kulutetun rahan mukaan. Tuotantokannustimien ja alueellisen takaisinmaksuvelvollisuuden oikeaan suhteeseen ei tässä tutkimuksessa oteta kantaa eikä sen tutkiminen tämän aineiston puitteissa ole mahdollista.

Tärkein syy kuvata elokuva tietyllä alueella on käsikirjoituksen sijoittuminen tiettyyn spesifiin lokaatioon. Tähän aspektiin alue itse ei luonnollisesti itse voi vaikuttaa. Toiseksi tärkeimpänä näkökulmana esiin nousivat taloudelliset kannustimet, joita haastattelujen perusteella on vaikea kompensoida muilla keinoilla. Tähän alueen on itse mahdollista vaikuttaa taloudellisia kannustinjärjestelmiään kehittämällä. Sen lisäksi, että alueet voivat suunnata enemmän rahaa

elokuvaproduktioiden tukemiseen, alue voi kehittää kuluttamisen kohteita alueella. Näin takaisinmaksuvelvoite ei elokuvayhtiön näkökulmasta tunnu suurelta rasitteelta. Tutkimukseen haastatellun Elokuvayhtiö Aamun tuottajan Jussi Rantamäen mukaan elokuvatuotannon henkilöstökulut ovat suoraan noin 70 prosenttia tuotannon budjetista ja välillisesti jopa 80 prosenttia laskettaessa mukaan myös jälkituotantoyritykset, jotka maksavat edelleen palkkaa niissä työskenteleville elokuva-alan ammattilaisille. Yhtenä merkittävänä keinona lisätä alueen houkuttelevuutta elokuva-alalla voisi olla alan koulutuspaikkojen lisääminen alueella. Tällöin ammattitaitoisen henkilökunnan määrä alueella lisääntyisi, jolloin tuotannon toteuttaminen alueella olisi itsessään houkuttelevampaa ja myös takaisinmaksuvelvoitteen toteuttaminen olisi elokuvayhtiön kannalta katsottuna helpommin toteutettavissa. Kulttuurialan koulutuksen lisääminen alueella vaatii koulutuksen järjestäjiltä, poliittisilta päättäjiltä ja toimeenpanevilta virkamiehiltä rohkeutta nähdä alan mahdollisuudet tulevaisuudessa. Etenkin kun yleisesti kulttuurialojen koulutuspaikkoja Suomessa on viime aikoina vähennetty.

Toisena mahdollisuutena erottua alueellisessa kilpailussa on alan yritysten houkutteleminen alueelle. Esimerkiksi ammattimaiseen kuvaus-, äänitys- ja valaistuskalustoon erikoistuneen yrityksen sijainti komission alueella parantaa huomattavasti niiden mahdollisuuksia valikoitua lokaatioalueiksi. Useat tuotannot vaativat onnistuakseen myös toimivia studiotiloja. Suomesta ei löydy suuriin tuotantoihin sopivia valmiita studiotiloja. Meillä on kuitenkin paljon tyhjiä, suuria, teollisuudelta vapautuneita tiloja, joihin olisi mahdollista rakentaa elokuvateollisuuden tarvitsemää infrastruktuuria. Myös tämän tyyppisen alueellisen panostamisen myötä elokuvan tuottaminen alueella tulisi taloudellisesti kannattavammaksi ja lisäisi alueen nostetta elokuva-alalla.

Kolmantena merkittävänä asiana haastatteluissa nousi esiin elokuvakomissioiden osaava ja ammattitaitoinen henkilökunta. Vaikka haastateltavat näkivät, että tällä ei voida kompensoida taloudellisia näkökohtia, yhtenä keskeisenä näkökulmana tämä kuitenkin nousi esiin. Erityisen tärkeää on henkilökunnan aluetuntemus yhdistettynä vankkaan elokuva-alan osaamiseen, jolloin komissiot voivat tarjota apuaan lokaatio-scoutingiin, mikä nähdään tärkeänä yhteistyön muotona. Näin ollen alueiden kannattaa panostaa myös ammattimaisesti toimiviin elokuvakomissioihin, jotka voivat toimia elokuvayhtiöiden merkittävänä kumppaneina elokuvaproduktiota suunniteltaessa ja produktion tuotantoaikana.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Aluetalouden muutoksissa kuntien kyky panostaa vetovoimaansa korostuu. Tässä tutkimuksessa on tutkittu pehmeistä vetovoimatekijöistä kulttuuria ja sen alalajina audiovisuaalisia tuotantoja. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että elokuvan tuottaminen alueella tuo alueelle taloudellista voittoa alueelle Produktion aikana. Tätä ovat takaamassa myös hyvin suunnitellut kannustinjärjestelmät. Alueet voivat myös itse vaikuttaa omaan houkuttelevuuteensa elokuva-alalla. Tässä merkittäviksi tekijöiksi nousevat taloudellisten kannustinjärjestelmien rakentaminen ja toimivan ja osaavaa henkilökuntaa työllistävän alueellisen elokuvakomission olemassaolo. Kannustinjärjestelmän rakenteiden vuoksi elokuva-alan luovan luokan houkutteleminen alueelle on myös yksi keino, jolla alue voisi erottua muista produktioista kilpailtaessa.

Tutkimuksen perusteella elokuvaproduktioilla voidaan nähdä olevan aluetaloudellista merkitystä. Kunnat ja alueet voivat myös itse vaikuttaa omaan houkuttelevuuteensa alalla ja alueelliset elokuvakomissiot ovat tässä merkittävässä roolissa. Jatkossa myös pidempiaikaisten identiteetti- ja mainevaikutusten tutkiminen ja taloudellisten vaikutusten kokoluokan tarkempi arviointi on tarpeen, jotta alueiden taloudellista panostamista alalle voidaan perustella kattavammin.

LÄHTEET

- Aro, T. (2016). *Kaupunkien kovat ja pehmeät vetovoimatekijät*. Oulu: Verkkodokumentti. Haettu osoitteesta <https://urly.fi/2IKO>, 20.10.2022.
- Audiovisual Producers Finland - APFI Jäsenlista. (2022). Haettu osoitteesta <https://urly.fi/2IKS>, 20.10.2022.
- Business Finland. Haettu osoitteesta <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/rahoitus/audiovisuaalisen-alan-auotantokannustin>, 20.10.2022.
- Business Tampere. Haettu osoitteesta <https://www.businesstampere.com/fi/toimintaymparisto/liiketoimintaekosysteemit/elamy-stalous-film-tampere/tampereen-alueellinen-av-tuotantokannustin/>, 20.10.2022.
- Elokuvavuosi 2015 Facts & Figures. Suomen Elokuvasäätiö. (2015). Haettu osoitteesta <https://urly.fi/2IKN>, 20.10.2022.
- Florida, R. L. (2002). *The rise of the creative class: and how it's Transforming work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- Jauhiainen, S., & Huovari, J. (2013). *Kuntarakenne ja alueiden elinvoima*. Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 72.
- Kuntalaki 419/2015. (2015). Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>, 20.10.2022.
- McCurdy, K. M. (2011). *Shoot on Location The Logistics of Filming on Location, Whatever Your Budget or Experience* (1st ed.). Routledge.
- Paananen, H., Haveri, A., & Airaksinen, J. (2014). *Kunta elinvoiman johtajana*. Acta nro 255. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Suomen Kuntaliitto. Haettu osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2014/1632-kunta-elinvoiman-johtajana-acta-nro-255>, 20.10.2022.
- Pieni riski - suuri mahdollisuus; Ehdotus audiovisuaalisten tuotantojen kannustinjärjestelmäksi*. (2016). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:18.
- Ryynänen, A. (2008). *Kuntauudistus ja itsehallinto*. Tampere University Press.
- Saksala, E. (2016). *Tuottajan käsikirja*. Like Kustannus Oy.
- Suomen elokuvasäätiö. Haettu osoitteesta <https://www.ses.fi/tietoa-elokuva-alasta/organisaatiot/>, 20.10.2022.
- Suomen Kuntaliitto. (2015). *Sivistyksen suunta 2025*. Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma.

Suomen Kuntaliitto. (2018). Huovinen J. Kuntaliiton julkaisuja. Haettu osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi>, 15.5.2018.

Suomen valtiovarainministeriö. (2017). *Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030*. Haettu osoitteesta <https://urly.fi/2IKQ>, 20.10.2022.

Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge, University Press.

Tilastokeskus. (2021). Kulttuuriammateissa ja -toimialoilla työskentelevien lukumäärä väheni vuonna 2020 edellisvuodesta. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/til/kl/>, 20.10.2022.

Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki.

Haastattelut

Rantamäki, Jussi. Tuottaja. Elokuveyhtiö Oy Aamu Ab. Haastattelupäivämäärä 3.5.2018.

Salomaa, Rimbo. Tuottaja. Solar Films INC Oy. Haastattelupäivämäärä 3.5.2018.

Talli, Marko. Tuottaja. Yellow Film & TV. Haastattelupäivämäärä 5.5.2018

Hentula, Jarkko. Tuottaja. Yellow Film & TV. Haastattelupäivämäärä 5.5.2018.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelukysymykset

1. Kerro itsestäsi: Kuka olet, missä työskentelet?

2. Mitä elokuvia olet ollut tuottamassa?

3. Kerro lyhyesti tuottajan roolista elokuvan tai televisiosarjan teon prosessissa.
 - Rahoitus
 - Budjetti
 - Jne.

4. Ketkä osallistuvat päätöksentekoon tuottamiesi elokuvien tuotantoprosessin aikana?
Voitko kuvailla omaa johtamisprosessiasi tuotantojen aikana?

5. Mikä on ollut ohjaajan rooli taloudellisissa kysymyksissä ja päätöksissä tuottamissasi elokuvissa tai televisiosarjoissa?

6. Tässä tutkimuksessa minua kiinnostaa erityisesti, miten lokaatioalue valikoituu. Voitko kertoa, kuinka omissa tuotannoissasi lokaatioalue on valikoitunut ja mitä asioita valintaa tehtäessä huomioidaan? Onko seuraaville asioilla merkitystä valikointiprosessille ja miten ne painottuvat?
 - Talous
 - Taiteellinen näkemys
 - Työvoiman saatavuus ko. alueelta
 - Alueen yleinen ”ilmapiiri” ja ”kulttuuri-ilmasto”
 - Alueen eri toimijoiden asenne elokuvan tekoa kohtaan
 - Alueen yhteyshenkilöiden asiantuntevuus ja toiminta
 - Muita esille tulevia asioita

7. Suomessa on alueellisia elokuvakomissioita ja alueet pyrkivät myös itsenäisesti houkuttelemaan elokuvatuotantoja alueelleen. Kuinka hyvin tunnet komissioiden toimintaa ja mikä on mielestäsi niiden toiminnan tärkeimpiä osa-alueita?

- Rahallinen tuki
- Aluetuntemus / ammattimainen location scouting
- Alueen (aito) kiinnostus elokuvatuotantoja kohtaan
- Alueellisten yhteistyökumppaneiden löytäminen
- Alueen työvoiman tunnistaminen ja etsiminen

8. Oletteko saaneet tuotannoillenne tukea lokaatioalueilla? Millaista tukea olet saanut?

- Taloudellinen tuki
 - Suoraa rahallista tukea
 - Palveluita yms.
 - Yöpymiset
 - Ruokailut
 - Jotain muuta vastaava
 - Muita palveluita esim.
 - location scouting
 - Työvoimaa, esim. avustajia yms.

9. Onko alueellinen tuotantotuki vaikuttanut päätökseenne tietyn tuotannon lokaatiota valittaessa?

10. Onko alueellinen tuotantotuki sisältänyt ehtoja? Millaisia?

- Esim. tuen alueellinen ”käyttöpakko”
- Ovatko ehdot vaikuttaneet päätökseenne lokaatioaluetta valittaessa?

11. Onko mahdollisella cash-repay –ehdolla ollut merkitystä sille, kuinka paljon tuotanto on lopulta kuluttanut lokaatioalueilla?

12. Arvioi millainen ”osuus” elokuvan budjetista jää lokaatioalueille ja mistä se yleisesti koostuu?

13. Ovatko elokuvakomissiot tai muut alueelliset, tuotantoja tukevat organisaatiot onnistuneet tehtävässään saada tuotantoja omalle alueelleen?

14. Miten elokuvatuottajan näkökulmasta katsottuna komissioiden tai muiden toimijoiden toimintaa voisi parantaa tai kehittää?